

Motion till riksdagen 2009/10:K362

av **Gunnar Andrén (fp)**

Tillhandahållandet av valsedlar

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om tillhandahållandet av aktuella, korrekta, kompletta och tillförlitliga valsedlar i alla landets vallokaler – inklusive på platser med förhandsröstning – genom nyttjande av modern distributionstryckteknik den 19 september 2010.

Motivering

För att kunna delta i allmänna val måste väljaren ha relevant information om partier, kandidater och hur man förfar vid röstning.

Tillgång till valsedel/röstsedel är också en förutsättning för att kunna delta i valet.

Valmyndigheten förser väljaren med relevant information om hur man förfar vid röstning. Så sent som under föregående riksmöte har riksdagen, på förslag som ursprungligen kommer från Valmyndighetens utvärdering av 2006 års val och som biträtts av regeringen och senare riksdagen, förbättrat utsändandet av röstkort till röstberättigade väljare, i utlandet.

Det är utmärkt att så skett. Däremot har intet hänt vad gäller distributionen av valsedlar.

Jag väckte vid riksmötet 2008/09, och har tidigare gjort det – utan tillstymmelse till framgång – vid riksmötena 2002/03, 2003/04, 2004/05, 2005/06, 2006/07 och 2007/08, förslag om förenklad form av tillhandahållande av röstsedlar. Vid riksmötet 2008/09 avslog riksdagen på förslag av konstitutionsutskottet (2008/09:Ku4) det senast väckta förslaget, denna gång med denna vackra formulering:

I betänkandet behandlas motionsförslag som rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat under riksmötet 2007/08 i betänkande 2007/08:KU18, och riksdagen har i enlighet med utskottets för-

Fel! Okänt namn på

slag avslagit motionsyrkandena. Utskottet vidhåller sin tidigare bedömning i dessa frågor och finner inte skäl att nu ta upp dem till närmare behandling.

Därefter har i Sverige val till EU-parlamentet ägt rum den 7 juni 2009. I den valrörelsen inträffade, något som den minnesgode sannolikt fortfarande kan erinra sig, det att den inte helt obekante dragspelaren, pianisten, orkesterledaren och musikförläggaren Benny Andersson fann det oefferrättligt att partiet Feministiskt initiativ, enligt ett uttalande i Sveriges Radio av förra riksdagsledamoten och partiledaren Gudrun Schyman, inte ansåg sig ha råd att distribuera partiets valsedlar till samtliga vallokaler i Sverige, än mindre till alla väljare. Detta föranledde herr Andersson, i syfte att stärka den svenska demokratin, att skänka 1 000 000 kronor till det nämnda partiet.

Få har samma möjlighet. Det är inte bra att i dagens Sverige någon skall behöva anse att medborgarrätt heter pengar.

Enligt Valmyndighetens rapport Erfarenheter från valen den 17 september 2006, utgiven den 16 januari 2007, framgick att ”de allra flesta, 99 procent, ansåg sig också veta hur man gör när man röstar”. Det är en tillfredsställande och uppmuntrande siffra.

Allt är emellertid inte lika bra. Särskilt illa är att intentionerna bakom 1994 års personvalsreform inte blivit vad som eftersträvades, undantaget EU-valen 1999, 2004 och, tydligen dock endast delvis, 2009.

Orsaken står till betydande del att finna i bristen på distribution av tillförlitliga valsedlar: Avsaknaden av aktuella, korrekta, kompletta och tillförlitliga valsedlar vid landets alla förhandsröstningsställen utgör i det avseendet ett betydande – om än inte oöverstigligt – problem.

Det lyckliga förhållandet är dock att denna brist vad gäller distribution av valsedlar kan avhjälpas om riksdagen beslutar att regeringen skall ge Valmyndigheten i god tid före de allmänna valen den 19 september 2010 i uppdrag att utnyttja modern distributionstryckteknik för valsedlar.

Ser man till den centrala totalkostnaden för genomförandet av 2002 och 2006 års allmänna val – bidrag till kommunernas kostnader medräknade – på 216 respektive 229 miljoner kronor, är varje besparing önskvärd. Valet 2010 kan komma att bli än mer kostsamt.

Vid de allmänna valen 2006 trycktes exempelvis cirka 680 000 000 valsedlar (680 miljoner!) med partibeteckning och/eller kandidater. Att minska detta antal, liksom distributionen av dem till de 5 976 vallokalerna 2002, särskilda röstmottagningsställen oräknade, och 5 783 vallokalerna 2006, samma undantag, är önskvärt, inte minst av den anledningen att logistiken kräver att partierna mycket lång tid i förväg beslutar om vilka kandidater som skall ställa upp och, sedan tryckningslov givits vanligen fyra till fem månader före valdagen, inträffade händelser – dödsfall, namnändringar, flyttningar och kanske även partibytten eller andra avhopp – inte kan beaktas.

Att undanröja dessa problem och därmed skapa en mer korrekt och tillförlitlig valsituation för väljaren på valdagen är mycket angeläget. Det är exempelvis synnerligen otillfredsställande om sedan en tid avlidna kandidater väljs in i beslutande församlingar, vilket dessvärre hänt.

Fel! Okänt namn på

Ser vi till de tre senaste riksdagsvalen kan följande statistik (källa: Valmyndigheten) vara intressant (procent):

Val	Valdeltagande	Förhandsröstande	Personkryss
1998	81,4	31,2	30
2002	80,1	29,8	26
2006	81,9	31,8	22

I absoluta tal innebar det att vid 2002 års val förhandsröstade (poströstade) 1 605 921 väljare.

Vid 2006 års val var motsvarande siffra 1 796 279.

Det innebär att förhandsröstningen nära nog omfattar var tredje avgiven röst.

Motsvarande statistik för de tre EU-valen ger följande sifferserie:

Val	Valdeltagande	Förhandsröstande	Personkryss
1995	41,6	–	–
1999	38,8	32,4	66
2004	37,9	25,2	59
2009	45,5	30,0	59

Eftersom antalet avgivna röster vid EU-valen varit relativt få – 1995: 2 727 989, 1999: 2 588 514, 2004: 2 584 464 och 2009: 3 227 561 (mot 5,38 miljoner 2002 och 5,65 miljoner 2006 vid riksdagsvalen) – har antalet förtidsröstande varit bara hälften eller mindre än det jämfört med de allmänna valen, cirka 840 000 år 1999, 660 000 år 2004 men 966 480 detta år.

Däremot är det intressant att notera att andelen personkryssade valsedlar i EU-valen är långt högre än i riksdags- och kommunalvalen. Det finns säkert skilda anledningar – den viktigaste är sannolikt medieexponeringen av toppkandidaterna tillsammans med att det är de mest intresserade av väljarna som deltar i röstandet – men en anledning kan vara tillgången till personmarkerade valsedlar.

Vid EU-valet 1999 blev 14 av de 22 EU-parlamentarikerna personvalda enligt gällande regler, vid valet 2004 hela 15 av 19, vid 2009 års val var det 13 av 18 som uppnådde 5-procentsgränsen varav två inte skulle blivit valda eljest. Vid EU-valen har personvalet blivit en succé.

Från Valmyndigheten erhåller varje väljare information och röstkort om var, när, hur och i vilka val vederbörande kan rösta.

Vare sig Valmyndigheten efter dess tillkomst 2001 eller den tidigare traditionella samarbetspartnern, Posten AB – numera ligger ansvaret på kommunerna som huvudsakligen använder sina bibliotek för förtidsröstning – tillhandahåller under normala betingelser namnvalsedlar; det ankommer på partierna att se till att valsedlar finns tillgängliga på alla postkontor, så även i/utanför de över 6 000 vallokaler som var öppna på valdagarna 1998, 2002 och 2006.

Vid EU-valet 2009 hade en förbättring inträffat genom avtal som gjorde att fler valsedlar med namn fanns tillgängliga i vallokalerna för partier som uppnått 1 procent av väljarnas röster vid något av de närmast liggande valen.

Fel! Okänt namn på

För alltför många väljare återstår ofta en partivalsedel utan namn – eller ens valsedel med partibeteckning. Få väljare väljer att återkomma för att förtidsrösta, eller rösta i vallokal, på grund av att man inte haft tillgång till namnvalsedel vid förtidsröstningstillfället.

Denna tekniska begränsning, frånvaron av tillgång till personmarkerade valsedlar, påverkar direkt möjligheterna för partiernas kandidater att ta sig över riksdagens 8-procentsspärr och övriga vals 5-procentsspärrar.

När en hög andel av valsedlarna endera bara är partimärkta eller inte alls kryssade blir det ogörligt för många kandidater att nå spärrgränserna.

Ett starkt argument för en förändring är just att den tekniska begränsningen – avsaknad av personmarkerade valsedlar vid valtillfället – undergräver värdet av personvalet. Hur väljer man person när man inte vet vem som kandiderar?

Det finns emellertid en tekniskt enkel möjlighet att lätt distribuera relevanta valsedlar för registrerade partier till alla röstande. Det kan ske genom att det i varje vallokal och hos förtidsröstmottagningarna finns en vanlig valsedelsmaskin som levererar de korrekta valsedlarna i samma ögonblick som den röstberättigade beslutar sig för att rösta.

Genom att på röstkortet från Valmyndigheten anbringa en streckkod för väljaren, som identifierar valdistriktet, skulle en enkel skrivare, kopplad till Valmyndigheten, kunna leverera valsedlarna för de aktuella valen, i korrekta färger, för samtliga registrerade partier och med partiernas kandidater.

Denna valsedelsmaskin, som inget annat är än en datorstyrd skrivare försedd med gula, blåa och vita valsedlar i skrivarfacken, skulle på någon sekund leverera samtliga relevanta valsedlar, för registrerade partier, för rätt valkrets och val samt med registrerade kandidater. Själva röstavlämnandet och röstmottagningen skulle inte påverkas.

En valsedelsskrivare enligt ovan skulle med fördel kunna användas redan vid de allmänna valen den 19 september 2010. Stundom är också valteknik att vilja, inte bara att välja. När förslag med denna inriktning tidigare väckts har emellertid riksmötena beslutat – på förslag av konstitutionsutskottet – att avslå dem med hänvisning till att Grundlagskommittén berett motsvarande förslag. Det betyder emellertid att frågan hamnar i vad som brukar kallas långbänk. Det behövs i stället ett ordentligt uppdrag till Valmyndigheten att förverkliga denna reform som skulle underlätta för väljarna, för partierna, spara pengar till skattebetalarna och stärka demokratin.

Slutligen finns skäl att påtala två ting av speciell innebörd – vilket skett i motsvarande motion lång innan musikförläggare Andersson började leta i telefonkatalogen efter partiordförande Schymans telefonnummer för att kunna sända över 1 miljon kronor:

1. Att tvinga partier, särskilt sådana som ännu inte har riksdags- eller EU-representation, att själva distribuera sina valsedlar framstår som en oomtvärd åtgärd i syfte att snarast försvåra för det nya partiet att konkurrera med de från förra mandatperioden invalda. Partierna bör konkurrera med åsikter, inte genom att förhindra att valsedlar finns tillgängliga från alla partier som söker väljarnas förtroende.

Fel! Okänt namn på

2. Dessutom framstår det av miljöskäl som oansvarigt att låta trycka miljontals och åter miljontals valsedlar samt att transportera dessa kors och tvärs över landet när samma sak kan ske via modern dataöverföring.

Stockholm den 1 oktober 2009

Gunnar Andrén (fp)